

Завора Таїна Миколаївна,
кандидат економічних наук, доцент,
Гулай Олеся Валеріївна,

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студентка

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ ОБСЯГІВ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКУ СХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Енергетична галузь є однією з найважливіших складових національної економіки, забезпечення функціонування якої та її провідних підприємств є пріоритетним напрямком при створенні державних програм щодо промислової політики. В умовах сьогодення електроенергетика посідає провідне місце в енергетиці країни та є основою розвитку економіки, забезпечуючи електрифікацію господарства та побутові потреби населення на основі виробництва й розподілу електроенергії. Разом з цим, вона є матеріальною основою науково-технічного прогресу, зростання продуктивності праці в усіх галузях суспільного виробництва.

У Східному регіоні України структура генеруючих потужностей є неефективною, оскільки найбільша частка припадає на електростанції, які працюють в базисній частині графіка навантаження. Тому виникла потреба спорудження маневрових електростанцій, які здатні швидко змінювати навантаження блоків або здійснювати їх зупинку та пуск протягом доби для регулювання навантаження та частоти в Східній електроенергетичній системі (ЕС). Окрім того, внаслідок значного зносу наявні основні фонди (ОФ) електроенергетичних підприємств потребують оновлення, що у свою чергу потребує значних інвестицій [2].

Джерелами інвестиційних вкладень в умовах існування державного регулювання цін на електроенергію можуть бути: кредитні ресурси, прямі державні чи приватні інвестиції, позикові кошти, отримані через випуск цільових облігацій та акцій під інвестиційні зобов'язання та інші (рис. 1).

Ефективним механізмом залучення інвестицій у підприємства електроенергетичної галузі є їх приватизація. Відсутність в Україні механізму правового захисту іноземних інвестицій, який би відповідав міжнародним правовим нормам, стримує надходження іноземних інвестицій в електроенергетику.

На нашу думку, поряд з випуском цільових облігацій та акцій під інвестиційні зобов'язання, ефективним джерелом оновлення ОФ у сфері електроенергетики може виступати інвестиційний податковий кредит, як додатковий інструмент фінансування виробництва та створення необхідних умов для підвищення конкурентоспроможності підприємств України.

Рис. 1. Джерела інвестиційних вкладень в електроенергетику Східного регіону України

Джерело: складено авторами на основі [4]

Оскільки у сучасних умовах вдосконалення методів податкового стимулювання інвестицій в основний капітал є одним із головних пріоритетів податкової політики, Верховна Рада України 19.08.2016 року зареєструвала Законопроект №5037, яким пропонується запровадити додатковий механізм перенесення строків сплати податкових зобов'язань шляхом надання платникам податку інвестиційного податкового кредиту (ІПК). Основні положення законопроекту містять підстави щодо отримання інвестиційного податкового кредиту, до яких віднесено:

- проведення цим платником податку науково–дослідних або дослідно–конструкторських робіт або технічного переоснащення власного виробництва, в тому числі спрямованого на створення робочих місць для інвалідів та (або) підвищення енергетичної ефективності виробництва товарів, виконання робіт, надання послуг, або здійснення заходу або заходів щодо зниження негативного впливу на навколишнє природне середовище;
- здійснення цим платником податку інвестицій в створення об'єктів, що мають найвищу енергетичну ефективність, і (або) відносяться до поновлюваних джерел енергії, і (або) відносяться до об'єктів, технологій, що мають високу енергетичну ефективність;
- виконання платником податку особливо важливого замовлення для соціально–економічного розвитку регіону або надання ним особливо важливих (у тому числі виключних) послуг населенню;
- виконання платником податку державного оборонного замовлення;
- здійснення платником податку інноваційної діяльності, у тому числі створення нових або вдосконалення існуючих технологій, створення нових видів сировини або матеріалів [7].

Так, ІПК пропонується надавати на строк від 1 до 5 років з наступних видів податків та зборів: податку на прибуток, податку на майно, єдиного податку, збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору. Законопроектом зазначається, що не допускатиметься встановлення відсотків на суму кредиту за ставкою менше ніж 50 % і більше ніж 80 % облікової ставки НБУ, що існує у період дії договору [5].

Механізм стимулювання інвестиційної діяльності в електроенергетиці шляхом надання ІПК є вигідним як для держави, так і для підприємств–платників податку на прибуток. Так, держава, відтермінуючи протягом певного періоду сплату податку на прибуток, після закінчення терміну реалізації інвестиційного проекту отримує суму відстроченого податку і збільшені суми податку на прибуток, внаслідок покращення техніко–економічних показників роботи підприємств–платників податку, що призведе до збільшення надходжень до Державного бюджету. У свою чергу, отримувачі ІПК матимуть можливість залучити більше коштів для оновлення своїх ОФ, спорудження нових електричних станцій і таким чином покращувати фінансові результати своєї діяльності [1]. Даний механізм також сприятиме покращенню існуючої в Східній ЕС неефективної структури генеруючих потужностей, і як наслідок покращенню ефективності та надійності їх роботи.

Значні обсяги необхідних інвестицій у підприємства сфери електроенергетики Східного регіону унеможливають фінансування лише за рахунок власних фінансових ресурсів. У зв'язку з цим, в умовах існування державного регулювання цін на електричну енергію, доцільно використовувати і такі джерела залучення інвестицій у сфери виробництва та постачання електроенергії, як кредити банків та кошти галузевого інвестиційного фонду, в тому числі і залучати кредити закордонних банків, наприклад Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). У свою чергу слід враховувати, що ЄБРР надає кредити лише підприємствам недержавної форми власності і за умови 30% фінансування з власних джерел підприємств сфери електроенергетики.

Залучення державних і змішаних капітальних вкладень регулюється Постановою Кабінету Міністрів України №1764 від 27.12.2001р. «Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва» [3], відповідно до якої кошти Державного бюджету можуть безповоротно виділятися лише підприємствам державної та комунальної форм власності. Для підприємств інших форм власності встановлено досить жорсткі умови.

В умовах існування конкурентного ринку електричної енергії і відсутності державного регулювання цін на електроенергію значно розширюється перелік джерел інвестування. Так, як механізм залучення інвестицій споживачів електроенергії можна використовувати форвардні контракти, у яких буде закріплено тариф на довгостроковий період і виробнику електроенергії буде вигідно знижувати витрати, щоб мати змогу отримати додатковий прибуток, який потім можна спрямувати на модернізацію електрогенеруючих потужностей чи спорудження нових.

Також ефективним механізмом є залучення коштів споживачів електричної енергії шляхом їх участі у власності електрогенеруючих компаній. Відповідно до якого споживач вноситиме частку коштів шляхом придбання акцій та укладення договору із електрогенеруючою компанією, електростанція якої споруджується. У цьому договорі має бути закріплено обов'язок компанії здійснювати цим споживачам продаж виробленої новою електростанцією електричної енергії за собівартістю відповідно до частки участі кожного споживача, та право споживачів отримувати дивіденди за акціями. Крім того, у договорі має бути зазначена жорстка відповідальність компанії – майбутнього виробника електроенергії за нецільове використання вкладених коштів: повернення цих коштів споживачу із сплатою йому значної суми штрафу [2].

Доцільним є й застосування механізму залучення коштів енергопостачальних компаній, який стимулюватиме їх вкладати засоби у спорудження електричних станцій. Енергопостачальна компанія укладатиме з виробником електроенергії контракт на закупівлю певної кількості потужності відповідно до складеного прогнозу щоденного графіка електричного навантаження. У цьому контракті має бути задокументовано зобов'язання енергопостачальної компанії у разі, коли реальне електричне навантаження перевищить прогнозоване, закупити на ринку потрібну потужність за значно вищою ціною (в 10 і більше разів), і додатково сплатити штраф. Отже, з метою виконання умов укладеного договору, для енергопостачальної компанії стане вигідною інвестиційна діяльність [1].

Саме конкуренція і ціноутворення на основі затрат є найважливішими стимулами прийняття рішень про реалізацію інвестиційних проектів. За дефіциту потужностей в ЕС тарифи зростатимуть у зв'язку із ростом затрат на модернізацію існуючих потужностей чи спорудження нових. Внаслідок підвищення тарифів попит зменшуватиметься і, отже, зменшуватиметься потреба у спорудженні нових генеруючих потужностей. Цей механізм сприятиме раціональному споживанню електричної енергії, а також мінімізуватиме потребу у спорудженні нових потужностей.

Отже, електроенергетика для свого відновлення та розвитку потребує значних інвестиційних вкладень як внутрішніх, так і іноземних інвесторів, адже енергетика, ядерна безпека й охорона навколишнього природного середовища віднесені до пріоритетних напрямів взаємодії при співпраці між Україною та Європейським Союзом. Збільшення обсягу інвестиційних вкладень потребує коригування сучасної нормативної бази регулювання інвестиційної діяльності, зокрема прийняття закону щодо створення стимулів для оновлення основних фондів підприємств електроенергетичного комплексу.

Література

1. Папков Б.В. Тарифный електроенергетичний кредит // Енергетика: економіка, технології, екологія. – 2015. – №4. – С.77.
2. Письменна У.Є. Ринки електричної і теплової енергії в Україні: структура, ціноутворення і регулювання / У.Є. Письменна, НАН України, Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2015. – 208 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України № 1764 від 27.12.2001р. Про затвердження Порядку державного фінансування капітального будівництва // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua>.
4. Гриньова В.М. Інвестування: підручник / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – К.: Знання, 2008. – 458 с.
5. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>.
6. Вільгурська Н. М. Проблеми інвестування економіки України та шляхи їх вирішення / Н.М. Вільгурська [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://s-journal.cdu.edu.ua>.
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо встановлення інвестиційних преференцій у виді інвестиційного податкового кредиту) [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://taxlink.ua>.